

DISSOCIACIONS D. SAM ABRAMS

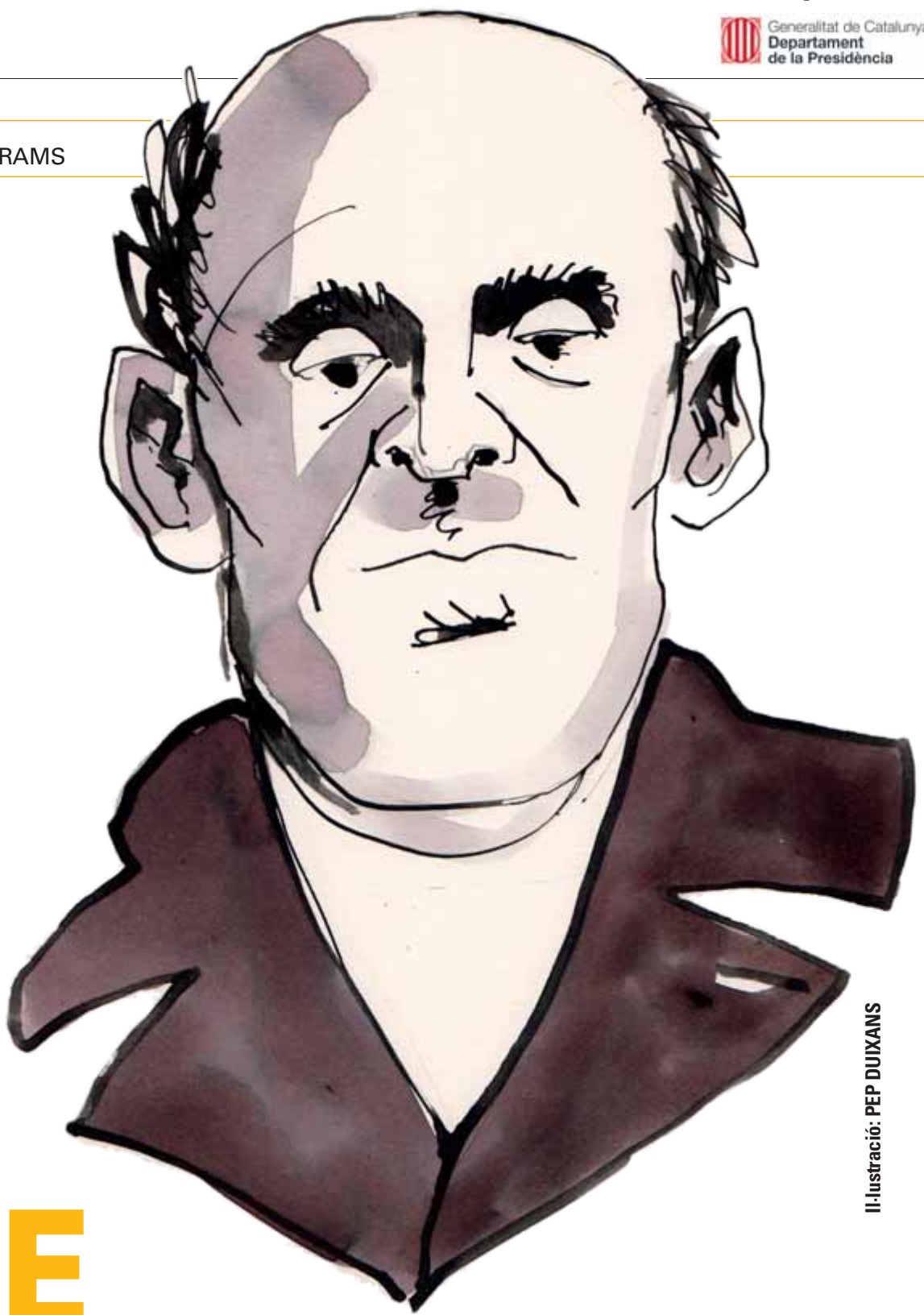
Viatge a Armènia

Sóc d'aquells repatanis que no creuen de cap de les maneres que l'estiu sigui el millor moment de llegir llibres lleugers, veure pel·lícules que no fan pensar, escoltar música *festivalera*, menjar plats insípidos però frescos, beure vins blancs joves que no tenen gust de res, posar-se l'uniforme de samarreta i pantalons curts i xanquetes. Per mi l'estiu és, sobretot, un moment de màxima qualitat de temps, d'anar agradablement a la deriva en caiguda lliure.

I, per aquest motiu, respecte a la literatura, és el moment ideal, amb una llibertat de moviments poc habitual, de posar-se a llegir alguna obra de primera magnitud. Aquest estiu passat he volgut fer una relectura aprofundida i m'he encarat amb *Viatge a Armènia*, del gran poeta, crític i prosista rus Óssip Mandelstam.

És una obra breu, a l'esplèndida edició de Quaderns Crema del 2011, en traducció d'Helena Vidal, el text ocupa només una cinquantena llarga de planes. Ara bé, és un text emblemàtic de l'estètica de l'Alta Modernitat, de manera que és fragmentari, concentrat, subtil, profund, exigent i culturalista. A més, en el cas de Mandelstam és l'Alta Modernitat en la seva més elevada expressió, a la manera d'Eliot, Joyce, Musil, Broch, Montale... La relectura m'ha ocupat una dotzena de pàgines ben atapeïdes d'apunts i observacions. És una de les obres en prosa més belles i intel·ligents que conec de tot el segle XX, de cap a cap.

Els Mandelstam, Óssip i la seva extraordinària dona i companya Nadezhda, van ser a Armènia entre el mes de maig i el de novembre del 1930. Feia temps que el poeta volia visitar aquell país, per raons artístiques, i, finalment, va tenir-ne la possibilitat a base de comprometre's a escriure una memòria de reportatge sobre el *miracle* soviètic a Armènia. El resultat no va ser el que esperaven les autoritats russes que havien permès el viatge, sinó un bellíssim text en 56 fragments, articulats a l'entorn de 8 nuclis temàtics, escrit entre el 1931 i el 1932 i publicat al número 5 de la revista *Zvesda*, el 1933, causant-ne la destitució del director i

Il·lustració: PEP DUIXANS

E
Els grans estudis sobre la literatura de viatges encara ignoren l'existència del 'Viatge a Armènia'. Una de les obres en prosa més belles i intel·ligents que conec de tot el segle XX

l'eventual suspensió del periòdic.

Evidentment, el text era tot menys propaganda a favor de les suposades meravelles socials, polítiques, econòmiques, agrícoles i industrials dels famosos Plans Quinquennals de Ióssif Stalin. El text era, curt i ras, una de les primeres obres mestres modernes del llibre de viatge. El que acabo de dir no és del domini públic, tot i ser ben veritat. En aquest sentit, cal recordar que al cap de cinc anys de la publicació de *Viatge a Armènia*, el 1938, Mandelstam moriria i el seu nom seria literalment esborrat dels annals de la cultura russa i internacional fins ben bé l'època de primer ministre de Nikita Khrushov, entre el 1958 i el 1964. Mandelstam va desaparèixer de la faç de la literatura durant més

de dues dècades i la recuperació de la seva figura i obra ha estat relativament lenta, després d'un període inicial de molt d'entusiasme per la redescoberta.

Els grans manuals i estudis sobre la literatura de viatges encara ignoren l'existència del *Viatge a Armènia* i això que existeixen quatre traduccions bones a l'anglès (Clarence Brown, Henry Gifford, Jane Gary Harris, Sidney Monas). *Viatge a Armènia*, de manera completament subterrània, ha influït en escriptors de viatges tan importants com Bruce Chatwin i Joseph Brodsky. Caldrà fer un lloc d'honor per a Óssip Mandelstam entre Robert Byron, Blaise Cendrars, Graham Greene, Evelyn Waugh i els altres constructors del llibre de viatge modern, que va néixer a la dècada dels anys 30 del segle passat. *